II/ 1. Az arab világ és az iszlám kialakulása

Bevezetés – Hogyan lett egy törzsi társadalomból világbirodalom?

A 7. század elején az Arab-félsziget még nem tartozott a világ jelentős államai közé. A terület nagy részén nomád törzsek éltek, nem létezett egységes állam, és az arab közösségeket gyakran egymással szembeni konfliktusok osztották meg.

Néhány évtized alatt azonban hatalmas változás történt: az Arab-félszigetről kiindulva egy új vallás és egy új birodalom jött létre, amely meghatározó szerepet játszott a Közel-Kelet, Észak-Afrika és Európa történetében.

Ennek a változásnak az alapja az **iszlám vallás megszületése** volt, amely nemcsak vallási tanításokat adott követőinek, hanem egy új közösséget és politikai rendszert is létrehozott.

1. Az Arab-félsziget Mohamed előtt

Az Arab-félsziget nagy része sivatagos terület volt, ezért a lakosság jelentős része **nomád állattartással** foglalkozott. A nomád arabokat **beduinoknak** nevezzük.

A társadalom alapját a **törzs** jelentette. A törzsek vezetője a sejk volt, aki a közösség irányításáért és védelméért felelt. Mivel nem létezett központi államhatalom, gyakoriak voltak a törzsek közötti harcok.

A térségben azonban fontos kereskedelmi útvonalak haladtak keresztül. Ezek egyik központja **Mekka** volt, amely nemcsak kereskedelmi, hanem vallási jelentőséggel is rendelkezett.

A városban állt a **Kába-szentély**, ahová különböző arab törzsek zarándokoltak. Mohamed fellépése előtt az arabok többsége többistenhívő volt, számos istenséget tiszteltek.

2. Mohamed és az iszlám megszületése

Az iszlám alapítója **Mohamed** volt, aki 570 körül született Mekkában.

A hagyomány szerint 610 körül kapta első kinyilatkoztatását, amelyet Allah üzenetének tartott. Tanítása szerint:

- csak egyetlen Isten létezik, Allah,
- Mohamed Allah prófétája,

- minden embernek Isten akaratát kell követnie.

Az új vallás gyorsan terjedni kezdett, főként a szegényebb rétegek körében. A mekkai vezetők azonban ellenezték Mohamed tanításait, mert veszélyeztette a hagyományos vallási rendszert és Mekka gazdasági érdekeit.

Ezért Mohamed követőivel együtt elhagyta Mekkát.

A hidzsra és az első iszlám közösség

A kivándorlást **hidzsrának** nevezzük (**622**).

Mohamed Jaszribba menekült, amely később a **Medina** nevet kapta. Ez az esemény azért jelentős, mert ettől számítják a muszlim időszámítás kezdetét.

Medinában Mohamed már nemcsak vallási vezetőként, hanem politikai vezetőként is működött. Létrejött az **umma**, vagyis a muszlim hívők közössége.

Ez fontos változás volt, mert a korábbi törzsi összetartozást egy új közösségi identitás váltotta fel.

630-ban Mohamed elfoglalta Mekkát, amely az **iszlám legfontosabb szent városa** lett.

3. Az iszlám vallás alapjai

Az **iszlám** jelentése: Isten akaratának való alávetés.

A muszlimok szent könyve a **Korán**, amely Allah kinyilatkoztatásait tartalmazza. Mohamedet nem istenként, hanem az **utolsó próféta**ként tisztelik.

Az iszlám vallás gyakorlata az úgynevezett **öt pillérre** épül.

1. Hitvallás: A muszlim alapvető hitvallása: „Nincs más isten Allahon kívül, és Mohamed az ő prófétája.”

2. Napi ima: A hívők naponta ötször imádkoznak Mekka irányába fordulva.

3. Alamizsnaadás: A vallás előírja a rászorulók támogatását.

4. Böjt: A ramadán hónapjában a hívők napkeltétől napnyugtáig böjtölnek.

5. Zarándoklat: A hívőknek életük során legalább egyszer el kell jutniuk Mekkába, ha erre lehetőségük van.

4. Az arab hódítások és a kalifátus kialakulása

Mohamed 632-ben bekövetkezett halála után követőinek meg kellett oldaniuk a vezetés kérdését. A muszlim közösség élére a **kalifa** került, aki Mohamed politikai utódja lett.

Az arabok néhány évtized alatt hatalmas területeket hódítottak meg.

Ennek okai:

- az iszlám vallás megerősítette az összetartozást,
- az arab törzsek egyesültek,
- a környező nagyhatalmak meggyengültek.

Az arab seregek legyőzték a **Bizánci Birodalom** több keleti területét, valamint a **Perzsa Birodalmat**.

Az arab uralom alá került:

- Szíria,
- Palesztina,
- Egyiptom,
- Észak-Afrika jelentős része,
- Hispánia nagy része.

Az arab terjeszkedést Európában a **732-es poitiers-i csata** állította meg, ahol a frankok Martell Károly vezetésével győzelmet arattak.

5. A kalifátusok és az arab világ virágzása

Az arab birodalom irányításában két jelentős dinasztia emelkedett ki.

Omajjádok (661–750)

Az Omajjádok alatt a birodalom tovább növekedett. Fővárosuk: **Damaszkusz** volt. Ebben az időszakban érte el legnagyobb kiterjedését az arab birodalom.

Abbászidák (750–1258)

Az Abbászidák idején a birodalom kulturális központja: **Bagdad** lett. A város a középkor egyik legfontosabb tudományos központjává vált.

6. Az arab–iszlám kultúra jelentősége

Az arab világ a középkor egyik legfejlettebb civilizációja lett.

Az arab tudósok sokat tettek az ókori görög tudomány eredményeinek megőrzéséért és továbbfejlesztéséért.

Fontos eredményeik:

- a matematika fejlődése, például az algebra,
- az arab számok elterjedése Európában,
- az orvostudomány fejlődése,
- földrajzi és csillagászati ismeretek bővülése.

Az arab világ közvetítő szerepet játszott Európa és a keleti civilizációk között. Különösen jelentős volt a mórok által uralt Hispánia, ahol például Córdoba a középkor egyik kulturális központja lett.

Összegzés

Az iszlám kialakulása alapvetően átalakította az Arab-félsziget történetét. Mohamed tanításai egyesítették a korábban megosztott arab törzseket, és új vallási-politikai közösséget hoztak létre.

Az arab hódítások következtében rövid idő alatt hatalmas birodalom született, amely összekötötte Európát, Afrikát és Ázsiát.

Az arab civilizáció jelentősége azonban nemcsak katonai erejében rejlett, hanem abban is, hogy megőrizte és továbbadta az ókori tudomány örökségét, amely később az európai fejlődésre is nagy hatással volt.